

Numărul 38

Oradea-mare 19 novembre v. (2 decembre n.) 1906.

Anul XLII

Apare duminica. Abonamentul pe an 16 cor., pe $\frac{1}{2}$ pe an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei.

George Dima.

Numele lui G. Dima a fost rostit dese-ori în săptămânile din urmă atât la noi, cât și dincolo de munți, în regatul liber al României. Aceia, cari au luat parte la concertul din 8 21 septembrie a. c. dat în Brașov cu prilejul adunării generale a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”, cât și aceia, cari au fost de față la concertele din București dela finea lui octombrie, nu au decât cuvinte de laudă pentru corul român brașovean și pentru excelentul lui dirigent, măiestrul G. Dima.

Dar renumele dlui G. Dima nu este numai de ieri, de alaltă-eri, ci dânsul, după o activitate rodnică de peste 30 ani, se socotește cu drept cuvânt ca unul din cei mai însemnați compozitori muzicali și dirigenți de cor, ce-i avem noi Români, — dacă nu cel mai însemnat din puținii, câți i-am avut până acum.

Ca dirigent de cor, Dima este cunoscut în chipul cel mai favorabil atât de publicul nostru, cât și de cel din România, parte dela producțiunile muzicale, date cu diferite ocaziuni solemne sub conducerea dânsului de Reuniunile

noastre de cântări din Sibiu și din Brașov, parte în urma excursiunilor făcute în mai multe rânduri în diferite centre românești de corurile conduse de dânsul. Ca compozitor dânsul de asemenea este prețuit în toate ținuturile locuite de Români, și cu deosebire la noi, cei de dincoace de Carpați, lucrările sale formează podoba aproape tuturor producțiunilor muzicale.

Numai cine l-a văzut pe Dima la pultul de dirigent, își poate da seama pe deplin de farmecul, ce-l exercită vergeaua sa, în adevăr vrăjită, asupra corului sau orchestrei conduse de dânsul. Privirile tuturor coriștilor sunt ațintite asupra lui, voința lui este voința tuturor, ori-ce semn, ori-ce căutătură a lui are efect nemijlocit, așa încât un suflet par'că e în toți, o singură simțire, o singură idee: simțirea și înțelegerea dirigentului.

Dar Dima și stăpânește pe deplin materialul condus de dânsul. Un singur ton, o singură voce nu-i scapă neobservate. Toate trebuie să se contopească într'o singură armonie, care sau te face să tresălți de bucurie, sau te înfiorează până în adâncul sufletului.

Ca să ajungă însă la asemenea rezultate, câtă

George Dima.

muncă se cere din partea dirigentului, ce răbdare fier, mai cu seamă în împrejurările, încare trăește societatea noastră și care nu o îngăduie să se ocupe prea mult cu muzica!

La un concert condus de G. Dima te poți duce totdeauna cu toată încrederea, de oarece ori și când poți fi sigur, că vei auzi piese bine alese, bine înțelese și bine studiate. Până când corul seu nu este în stare a cânta tocmai așa, după cum voiește dânsul, adecă dirigentul, Dima nu păsește înaintea publicului. Dar în schimb, și efectul este de obicei covârșitor.

Și Dima dă aceeași atențiune tuturilor pieselor: celor mai ușoare, ca și celor mai grele. Din cauza aceea multe cântări, care le cunoșteai de mai nainte, ți-se par cu totul altfel, cu mult mai frumoase, cu mult mai fermecătoare, executate sub conducerea, în adevăr măiastră, a lui.

Dânsul cultivă tot felul de muzică bună: cântece populare aranjate de dânsul sau de alții, muzică bisericască, muzică clasică de autori mai vechi, străini, se înțelege, căci muzica noastră artistică numai acum începe a se formă, — sau piese alese de compoziști vestiți din timpurile mai nouă. Dima nu se spărie a studia piese grele ca „Creațiunea“ de Haydn, „Stabat mater“ de Rossini, oratoriile „Paulus“ și „Elias“ de Mendelssohn, „Cruciații“ și „Crăiasa ielelor“ de Niels W. Gades, „Cântecul de iubire“ și „Cântecul sortii“ de Brahms, „Cântarea clopotului“ de Bruch, și alte compoziții complicate de acest fel.

Un singur fel de muzică n'o poate suferi: muzica banală, ușuratică, comună, care-ți gădilă urechea un moment și după aceea te lasă cu totul indiferent, dacă nu chiar te supără. Piese de felul acesta nici când nu vei auzi la concertele lui Dima, destinate exclusiv muzicii sănătoase, în adevăr artistice.

Dintre compozițiile proprii ale dlui Dima puține relativ sunt cunoscute publicului nostru în cercuri mai largi, de oarece puține din ele s'au putut tipări până acum. Dintre acestea însemnăm cu deosebire cântecele „Miezul nopții“ și „Mugur mugurel“, compuse pentru o voce cu acompaniament de piano, „Liturgia sfântului Ioan Gură de aur“ apărută în Viena, „Imnul festiv“ alcătuit în 1887 cu prilejul jubileului de 50 de ani ai preoției răposatului episcop al Caransebeșului Ioan Popasu, și „Cantata“ compusă în anul 1900 cu ocaziunea jubileului de 50 ani al gimnaziului român din Brașov. Unele din compozițiile muzicale ale dlui Dima s'au propagat în manuscris, cu deosebire de foști școlari de ai sei la seminariul „Andreian“ din Sibiiu, și astăzi formează hrana cea mai aleasă a corurilor noastre mai mari și mai mici din diferitele părți ale țării.

Numai acum, în zilele din urmă, a apărut cu ajutorul Ministeriului de culte și instrucțiune publică din România, un ciclu întreg din compozițiile lui G. Dima, o mare colecțiune muzicală de peste 100 piese, care e merită a da o nouă viață muzicii noastre naționale și care totodată ne va ridica și în ochii străinilor. Aici iubitorul de muzică românească bună va afla cântece populare cu gust alese și în adevăr nobilitate de talentul superior și de simțul fin artistic al dlui Dima, întocmite pentru cor sau pentru o singură voce cu însoțire de piano; diferite cântări bisericăști, armonizate în modul cel mai desăvârșit, între care și o Liturgie cu totul nouă; felurite cântece vechi, armonizate din nou; diferite cântece pro-

prii pentru cor sau pentru o singură voce, dintre care unele cu text de nemuritorul M. Eminescu; puternicele balade „Groza“ și „Ștefan cel Mare și codrul“ cu text de V. Alecsandri; iar dintre compozițiile mai mari, pentru cor și soli cu acompaniament de orchestră: superba horă „Sub stejar la rădăcină“, mărețul imn „Salvum fac regem“ dedicat Maiestății Sale Regelui jubilar Carol I al României, și puternica baladă „Mama lui Ștefan cel Mare“ cu text de D. Bolintineanu.

Cine cunoaște măcar una din aceste meritoase lucrări ale dlui Dima poate judecă asupra întregii sale activități de componist și poate avea o idee despre valoarea deosebită a lucrărilor sale.

La tractarea motivelor populare dl Dima este discret, dar în același timp condus de cel mai înalt simț artistic. Dânsul porcede în tocmai ca un giuvăergiu iscusit: studiază bine piatra prețioasă ce i-a căzut în mână, o lustruiește, îi dă forma cea mai potrivită și astfel cu ajutorul ei face o podoabă de mare preț. Cântările sale religioase în adevăr te pătrund până în adâncul sufletului. Ele sunt ferite de monotonie, ce caracterizează multe din melodiile noastre bisericăști, dar în același timp păstrează timbrul bisericesc, evlavie cuvenită, nu arare-ori te surprind prin motivele cele mai bizare ale muzicii orientale, folosite însă la moment potrivit și în măsura potrivită.

La piesele mai mari te încântă puterea, cu care sunt exprimate diferitele sentimente, măiestria, cu care sunt zgrăvite feluritele situațiuni, armonia între orchestră și voci, polifonia, care se înalță adese-ori la efecte sublime, care te copleșesc cu desăvârșire, și care sunt caracteristica muzicii moderne bune.

Să luăm ca pildă numai balada „Mama lui Ștefan cel Mare“. Cât de bine se zgrăvește prin tonuri armonioase poziția castelului așezat pe o stâncă neagră, și în apropierea căruia „cură un râu mititel“; jalea nespusă a Domniței, care și așteaptă soțul iubit, dus la bătaie cu Turcii; misteriosul cias al miezului de noapte; cuvintele dureroase ale lui Ștefan întors dela luptă rănit și învins; vorbirea resolută a mamei sale, care se încheie cu cunoscutele cuvinte:

„Du-te la oștire, pentru țară mori...”

Și-ți va fi mormântul încoronat cu flori.“

Chiar pauza dintre versul prim și al doilea, în care eșe la iveală în cântec iubirea de mamă, este de un efect covârșitor și un bun scriitor de ai noștri, dl Vasile Goldiș, a scris odinioară în vechia „Tribuna“ din Sibiiu un foileton întreg pe această temă. Urmează apoi strângerea armatei risipite a lui Ștefan, zgrăvită prin concentrarea din ce în ce mai mare a instrumentelor și a vocilor, și întreagă lucrarea se încheie cu cântarea de biruință a oștirii mareliu erou, cântare, care trebuie să entuziasmeze ori și ce inimă simțitoare.

Dar dl Dima nu este numai un mare compozitor și dirigent, ci totodată un dascăl excelent de muzică și un bun poet. De sub mâna sa dibace, câtă vreme a fost profesor la seminariul archidiecezan din Sibiiu, au eșit multe serii de tineri, cari mergând ca preoți și învățători în diferite comune, s'au făcut tot atâția propagatori ai unei sănătoase muzici românești.

Ca poet dânsul s'a distins prin traducerea mai

multor texte la operele muzicale cântate sub conducerea sa, dintre care unele din cele mai grele. Astfel sunt: „Clopotul“ de Schiller, „Walpurgisnacht (Noaptea vrăjită)“ de Goethe, „Paulus“ și „Elias“ de Mendelssohn, libretul operei „O noapte în Granada“ de Kreuzer și altele.

Și acum câteva date biografice despre mult meritul componist și dirigent, pentru aceia, cari n'ar ști încă, cine este G. Dima, și cari n'ar avea la îndemână „Enciclopedia română“.

Născut în Brașov în oct. 1847 dintr'o familie de comercianți cu stare bună materială, G. Dima s'a făcut studiile secundare în Brașov și în Viena, iar după aceea s'a înscris la școala polytechnică din Karlsruhe, având de gând a se face inginer. Simțind însă încă în copilărie o mare atragere spre muzică, lasă ingineria la o parte, și începând a se ocupa cu studii muzicale mai întâi în Karlsruhe și apoi în Viena, Graz și Lipsca. În anul 1874 se întoarce la Brașov, unde fu angajat ca profesor de muzică la gimnaziu și la celelalte școli medii române de aici. După 4 ani de zile însă, voind să se perfecționeze și mai mult în arta, căreia se dedicase, lăsă cathedra din Brașov și se înscrie la conservatorul din Lipsca unde urmă până în anul 1880. În anul următor fu chemat la Sibiu ca dirigent al corului „Reuniunii române de cântări“ de aici și ca profesor de muzică la seminar și conducător al corului dela biserica catedrală. În postul acesta remase timp de 18 ani și în timpul acesta ridică corul Reuniunii sibiene la rangul de primul cor al Românilor de dincoace de munți și, cum am arătat mai sus, scoase mai multe serii de preoți și învățători pricepuți cu ale muzicii. Din Sibiu fu chemat în anul 1889 la Brașov ca profesor de muzică la școlile medii și ca dirigent al corului dela biserica dela sf. Nicolae și al „Reuniunii române de cântări“. Postul acesta îl păstrează dl Dima și acum, cu toate neplăcerile, ce i-s'au făcut într'o vreme, și cu toate greutatea, cu care are a se lupta, fiind Brașovul un oraș mai puțin muzical ca Sibiu, — deși i-s'au făcut în repeșite rânduri propuneri, să treacă ca profesor la conservatoriul de muzică din București sau din Iași.

Dl G. Dima este încurajat în lucrările sale de vrednică sa soție, dna *Maria Dima*, fiica fostului consilier general Iacob Bologa, însăși bună pricepătoare într'ale muzicii și cântăreață distinsă; afară de aceea, precum se vede din textul multor cântece din ediția recentă, poetă talentată, care a tradus multe cântece românești în versuri frumoase germane.

Fie, ca dl G. Dima, care se află încă în deplină putere, să se bucure de o viață cât mai îndelungată, ca astfel să mai poată adăoga încă multe mărgăritare la șiragul cel mândru de compoziții muzicale românești, ce le-a scos la iveală până acum din bogata comoară a sufletului seu de artist!

Brașov, 12 novembre v. 1906.

A. B.

P. S. Am uitat să spun, că dl G. Dima este și membru al comitetului „Societății fondului de teatru român“, ceea ce va interesa de bună seamă pe cetătorii „Familiei“.

Prima societate teatrală română ambulantă în Transilvania.*)

Prima societate teatrală română ambulantă în Transilvania. Ce a fost aceea, cum s'a înființat, din cine s'a compus și de cine a fost susținută? Iată tot atâtea întrebări, cari vor fi rezolvite în decursul acestei scrieri.

Ideea înființării unei societăți de diletanți între studenții români dela gimnaziul r.-cat. din Cluj a adus-o cu sine Ioan Baci, de present preot în Soimuș și (atunci. Red.) redactor a foiei „Revista Ilustrată“. El a venit la Cluj în 1868 din școlile din Năsăud și s'a înscris mi-se pare în clasa III. gimn. El a văzât în Năsăud jucând teatru aranjat de avocatul Danilă Lica cu studenții dela acel gimnaziu. A încercat să deie o reprezentațiune în Reghinul-săsesc, cu alți colegi ai sei, ceea ce le-au și reușit.

În Cluj juristii români dela Academia de drept s'au fost decis să joace piesa „Răzvan Vodă“, însă nu s'au putut înțelege. În timpul acela, Ioan Baci cu vre-o câțiva colegi ai sei s'a pregătit cu piesa „Ciorobor pentru un topor“ de Iosif Vulcan, și părută în călindarul „Gura satului“ și a dat reprezentațiunea la cvartirul lor în strada Turdei, care e până astăzi cvartirul general al celor mai mulți studenți români sermani.

De aci a mers mai departe. Câștigând loc de a da reprezentațiune în curtea parohiei gr. or. și-a făcut într'un șopru, iar pentru public a ramas loc sub cerul liber. Aici sau jucat piesele „Rescoala lui Horia“ de Iosif Vulcan și „Nunta țărănească“. La reprezentațiunile acestea au luat parte mai mulți domni și doamne din societatea Clujeană. Succesul atât moral cât și material a fost multămitor.

În 1869 toamna eu am depus examenul privat de clasa V. gimnasială cu concesiunea ministrului de culte, căci în iunie absolvasem clasa IV. ca primul eminent și așa am trecut de-adreptul pe a VI-a clasă. Pe acele timpuri studenții din Cluj aveau societate de lectură cu statute aprobate de profesorul de limba română, care eră protopop gr. cat. și care supraveghia societatea. În fiecare sâmbătă se țineau ședinturi, în cari se declamă, disertă și critică unii pe alții. Se cetiau foile „Speranța“, „Foaia Literară“ și „Posparta morii“ foaie umoristică. Societatea aceasta a existat până în anul 1880, când netoleranța șovinistă maghiară a cassat-o pentru totdeauna. Biblioteca așezată într'un dulap donat de fostul protopop Ioan Pamfilie a ramas închisă și mai multe cărți de puțină valoare, căci cele de valoare dimpreună cu statutele societății și ale Societății teatrale, apoi piesele, notele, afișele etc. le-au dus cu sine câțiva studenți mai zeloși. Biblioteca aceasta eu, ca fost profesor de religione, am predat-o casinei române de lectură din Cluj așa închisă cu 2 lăcate, cum a ramas de societatea studenților, desființată la ordinul corpului prof. dela gimn. r.-cat. Vre-o 10 ani nu a deschis-o nimenea. În anul trecut, comitetul soldaților români, care aveau lipsă de ea, ei au reclamat-o cu insistință. S'a încuiat și iarăș stă desaranjată în antișambra casinei române, așteptând timpuri mai bune.

În toamna anului 1869 ca sextan am fost ales

*) Din Anuarul Societății pentru crearea unui fond de teatru român.

redactor la foaia umoristică a societății. Colaboratori însă din clasele superioare n'am prea avut. Din clasele inferioare da. Intre aceștia a eselat Ioan Baci sub pseudonimul „Cloșcă“, căruia de multe ori i se da răspuns în poșta redacției: „Cloșcă, cloșcă fără pui, nu spune ceea ce nu-i“. În toamna aceasta au fost primiți de membri la societate în mod excepțional Vasile Filip și Ioan Baci din clasele inferioare.

Tot atunci societatea de lectură a făcut o secțiune teatrală, cari în puțin timp a făcut progrese uimitoare, mai cu seamă după venirea artistului M. Milo cu trupa sa teatrală la Cluj, despre care voi vorbi mai jos. Președinte a fost ales juristul Dănilă Il. Monasterian, acum jude la tribunal în Huși,* de director Vasile Podoabă, acum director de bancă, membrii: Vasiliu Filip din Maiă, azi preot gr. cat. în Lăpușul românesc; Andreiu Centea din Capâlna, comit. Solnoc-Dobâca, azi preot gr. cat. în Asuagiul de sus în Sălăgiu; Ioan Baci din Șoimuș, preot acolo și redactor la „Revista Ilustrată“; Vasiliu Gheție din Orman, azi preot în Seregiu-Sălăgiu; Ioan Găvrucă din Ieseu, comit. Solnoc-Dobâca, fost notar în Satulung, mort prin glonțul unui inimic; Gavril Bocoș din Orman, fost preot în Ocna-Dejului, răposat; Vasiliu Micle din Ciobanca, azi proprietar; Pavel Huza din Mica comit. Solnoc-Dobâca, azi oficial la comitat în Deșiu; Pavel Țanțiu din Berind, azi pedagog în România; Ioan Calariu din Indol, comit. Turda, azi notar; Iosif Nemeș din Dârja, azi conducător de economie la familia Vaida în Olpret.

Pe lângă aceștia s'au mai produs din când în când: Iacob Mureșanu învățător și cantor în Cluj; Ioan Dumitrescu din Cluj, azi preot în Sălăgiu; Alecsandru Pop din Dăja, azi călător de honvezi în Muncaciu; Todor David din Jucel de sus, azi capelan castrens în Brașov; Ioan Haragoș din Gichișul de sus azi contabil la finanțe în Turda.

Domnișoare, cari au jucat rolurile de dame, au fost: dșoara Isacu, sora dlui dr. Aurel Isacu, răposată ca jună; Maria Centea, rudă cu Andreiu Centea de mai sus, măritată mai târziu după profesorul Cristea, Năsăud, ambii răposați, Marița Turc măritată în România după inginerul Pamfile, Sofia Cservedi, sora maiorului Cservedi, răposat, Rozalia Duca din Gherla, răposată.

Societatea astfel constituită a eșit din strada Turdei, unde eră cvartirul lui Baci și al lui V. Filip, chiar ca infantele, ce începe a umbla și s'a apucat de lucru. A fost primită cu multă bunăvoință de fostul protopop Gavril Pop, azi canonic metropolitan în Blaj. Las' vorbească despre acest bărbat fratele Vasiliu Filip, cel mai bun actor în societatea noastră de atunci care, într'o epistolă, în care l'am rugat să-mi deie unele date, așa îl descrie pe acel bărbat: „Reverendissimul domn protopop gr. cat. Gavril Pop, azi canonic metropolitan, un bărbat iubitor de tineret și cu un interes față de întreprinderile lor, demn de admirat, care nu numai că ne-a pus la dispozițiune prima odaie din cvartirul seu, ba suferă fără nici un murmur și cu un zimbet binevoitor toată ce îl făceam cu aranjarea, cioplirea lemnelor și scândurilor pentru

scenă. Li găuriam și stricam toți pereții casei, pe lângă aceea îl conturbam și în ocupațiunile sale literare și spirituale. Nu numai le suferă toate acestea, făr' eră primul, care și rescumpără biletul la reprezentațiune și încă totdeauna cu sume de bani considerabile.

Sunt necesitat aici a caracteriza pe fratele Ioan Baci, conșcolar cu Vasiliu Filip. Cu recunoștință trebuie să amintesc, că el a fost inițiatorul acțiunii pe rând tot mai mult dezvoltate și cu timpul a ajuns la un grad destul de însemnat pe terenul teatrului mai înainte cu totul tot neglijat la noi în Ardeal, și care de altcum eră un băiat genial, întreprinzător și multilateral și carele fie zis spre laudă, și astăzi se validează atât ca preot, cât și ca pictor, arhitect, econom întreprinzător și literat. Dânsul ne-a văpsit culisele și cortina, coiful pentru suflete. Ceialaltii îi ajutam la tăiatul scândurilor și lemnelor de lipsă. Aveam culise, cortină, coif și vestiminte de lipsă pentru toate reprezentațiunile. Sute de fiorini a costat toate requisitele noastre, bani adunați cea mai mare parte dela inteligența din Cluj, ca rescumpărare de bilet la reprezentațiunile noastre. Noi la început munciam gratis. Tot venitul îl jertfiam pentru culise și requisitele necesare. Toate erau făcute de noi portative și ușor de adunat laolaltă. Când aveam localitate spațioasă, ne întindeam culisele și cortina și sara dam reprezentațiunea.

În 1870 repertoarul nostru eră: „Nunta țărănească“, vodevil de V. Alecsandri; „Lipitorile satorilor“, comedie în 5 acte de V. Alecsandri și M. Millo; „Mania posturilor“, „Rusaliile în satul lui Cremenea“, „Cura în părete“, tot de Alecsandri; „Muza dela Burduga“, frază; „Soldatul român“, „Baba hârca“, operetă de Millo; „Tribunul“, dramă de Lapădat; „Răscoala lui Horea“, de I. Vulcan; „Balul mortului“, „Judecata lui Brânduș“, „Paraciserul“, de Alecsandri; „Vlăduțul mamei“, „Meșterul Manole“, o grămadă de canțonete, poezii eroice și naționale. Probele le țineam în școala română gr. cat. din Cluj în toată săptămâna, în zilele când nu aveam prelegeri. Toți ne prezentam la probe regulat și cu oare-care ambițiune ne învățam rolurile.

Reprezentațiuni dam mai în toată luna câte una. Profesorii aveau știre despre societatea noastră. Nu ne-au interzis nici odată activitatea, ci câștigându-și informațiuni despre scopul nostru dela dl protopop Gavril Pop, care ne eră profesor de religione și limba română, au început a se prezenta unii dintre ei la producțiunile noastre. Așa ne-au onorat mai de multe ori: prof. Salzbauer, Géczy Benedek, Ulár Pál, azi prof. la unitari, Zambó János, Gusztáfi, Propper și alții. Prof. Salzbauer a răposat numai de vre-o doi trei ani. E cunoscut tuturor celor ce a absolvat gimnaziul r. cat. din 1850 încoace. Un bărbat erudit, istoric mare, filoromân. Li plăcea să vorbească românește mai cu seamă cu țărani români, pe care îi iubiă. Mulți tineri români au fost ajutorați și primiți din partea lui și mulți îi pot mulțami, că au putut a asistă la școală. Merită să-i amintim numele cu pietate. Un act de pietate ar săvârși careva din mulțimea de studenți români, cari au crescut sub aripile acestui marinos profesor, dacă i-ar descrie viața lui plină de acte de caritate în careva ziar românesc barem, pentru ca să se vadă, că Românul e recunoscător.

*) Observăm că lucrarea aceasta s'a scris prin 1900. Ea schițează stăruința culturală din epoca trecută, numind pe frunțașii cari s-au făcut datorici. Mulți din ei azi nu mai trăiesc, dar memoria lor merită recunoștință, de care nu toți cei ce li-au urmat, sunt vrednici.

Cu recunoștință trebuie să amintesc la acest loc pe domnii bărbați ai națiunii noastre, cari au ramas până în sfârșit călduroși părținitori ai societății noastre și aceștia au fost: marele român Ladislau Vaida, secretar min. în penziune, răposat în 1890, mi-se pare; Iosif Pop, azi judecător la Curie; proprietarii Lazar Baldi și Gavril Illés, ambii reșoși; Alecsiu Pop, avocat, Ioan Petran răposat în 1900. Baldi și Petran au lăsat fundațiuni însemnate după moartea lor. Tot asemenea și Ladislau Vaida. Binecuvântată să fie memoria lor. Și mulți bărbați asemenea lor să deie prevedința poporului român, căci numai așa va putea înainta și ținea paș cu alte popoare.

nit la finea lui iunie. Venirea lui a făcut mare fierbere între studenți. Inteligența sub presidiul protopopului Gavril Pop s'a consfățuit, cum să-l primească. S'a constituit un comitet de primire. Acesta a câștigat licența ca Millo să poată da reprezentațiunile în teatrul național maghiar. Noi studenții abia așteptam să vedem producțiunile societății bucureștene. Cei mai mulți înse nu eram în stare să ne cumpărăm bilete. Am mers la Millo, care foarte s'a bucurat, când a aflat, că în Cluj sunt mai mulți studenți români, decât maghiari, în gimnasiul părinților piariști, cu deosebire în clasele superioare. Bucuria lui s'a potențat, când a înțeles, că avem societate de lectură și societate de

Cea dintâi ceată de tineri teatraliști la noi (1870).

Ioan Găvrus, Ioan Baciu, Maria Centea, Vasiliu Filip, Andr. Centea,
Vasiliu Gheșe, Vasiliu Micle, Vasiliu Podoabă, Georgiu Alecsandrescu, Margareta Alecsandr.
(sufler).

Societatea noastră teatrală era constituită în 1870, nu putea progresă înse. Ii lipsia motorul, care să-i dea un avânt oarecareva. Acest motor și l-a găsit în nemuritorul artist român și director al teatrului național din București Mateiu Millo.

Mateiu Millo în vara anului 1870 vine cu trupa sa teatrală în Transilvania, și încă — precum știu — cu concesiunea regimului maghiar, căci șovinismul de azi era numai în fâșie. De atunci încoace a devenit hidra bătrână și blăstămată, care dacă ar fi în stare, ar ridică muri chinezi între noi și România. Millo cu trupa sa s'a produs în mai multe locuri în Transilvania. Așa la Brașov, Sibiu, Blaj etc. În Cluj a ve-

diletanți. Indată ne-a rugat să mergem la probele ce se țineau în teatru, căci are să ne deie uitora dintre noi ceva roluri neînsemnate, pentru cari nu are persoane. Am mers cu droaia la probe, Millo tare s'a bucurat, când a aflat, că ne poate întrebuiță cu ușurătate pe mai mulți dintre noi în ori ce rol de a doua mână. Ba era supărare mare între noi, că nu puteam avea roluri cu toții.

Văzând aceasta Millo, a luat un bilet de vizită, pe care a scris cu mâna proprie: „Prezentatorii acestui bilet au liberă intrare în teatrul român. Mateiu Millo, directorul Teatrului Național din București“. Atâta le-a trebuit studenților. Seara, când se deschi-

dea teatrul, toți erau grupați la ușa galeriei și îndată umpleau galeria. Cari nu încăpeau sus, își luau liber-fate de a se duce și între culise sub titlul, că ajutoră celorlalți. Millo a petrecut în Cluj vre-o 2—3 septemăni. Ce efect au avut reprezentațiunile acestei societăți pentru societatea clujană, chiar și cea maghiară, doritorul de a-l ști mai pe larg îl poate afla în ziarele române și maghiare din acel an. Constatez aci pe scurt, că dacă teatrul maghiar din Cluj ar fi fost de două ori așa de spațios, precum e, tot nu ar fi fost în stare să cuprindă publicul doritor de a vedea reprezentațiunile teatrale române. Se îmbulziau cu toții la bilete, publicul maghiar, ca și cel român. Conversarea în teatru eră numai românește.

Nu știu cum și de unde, dar atunci toți maghiarii vorbeau bine românește și erau făloși, că vorbesc în limba aceasta. Noi studenții eram cu mare atențiune la producțiuni. Care actor cum se înbracă, cum își fac masca, cum se întoarce, cum pronunță etc. Ne grăbiam a doua zi să-i imităm, ceea ce ne și succedea.

Dacă George Lazar a dus cartea românească în principatele române, azi România liberă, Mateiu Millo a adus școala Thaliei române în Transilvania. Eu sunt de părere, că societatea teatrală a lui Millo a dat impuls nu numai societății diletanților români din Cluj, de a o imită și a eși și dansa dintre murii caselor preoțești din Cluj și a cutrieră multe locuri de frunte din Transilvania, deșteptând astfel simțământul național în toate clasele poporului român, pe unde a umblat, ci a dat impuls chiar la înființarea societății noastre pentru crearea unui fond de teatru român, căci la câțiva ani după venirea societății lui Millo în 1870 și a lui Pascali în 1871 s'a și înființat societatea, și va veni timpul când tot societatea aceasta va trebui să fie imitată în privința constituirii societății teatrale, care numai ambulantă va putea fi, precum a fost a lui Millo și Pascali.

Dacă societatea noastră pentru crearea unui fond de teatru român ar fi existat în 1870 ori 1871 și ar fi dispus numai de mijloacele de cari dispune azi, și eră în stare provăzută ajutorarea unei societăți ambulante de teatru și-i da ajutor de 4—5 mii fl. la anul, ar fi ramas mulți dintre actorii societății lui Millo și Pascali aici în Transilvania. Și ar fi verbuat membri din societatea diletanților români din Cluj și din alte părți, și azi am sta cu mult mai departe în privința simțământului și mândriei naționale. Căci trebuie să recunoaștem, că la ori care popor, pe lângă școală și biserică, numai teatrul îi poate câștiga mândria națională, căci în el se văd personificați eroii naționali, bărbați cari s'au luptat până la vărsare de sânge pentru drepturile și libertatea poporului, din care au eșit. În el se laudă cu efect datinile bune și se pot zbiciui vițiile ce se incubă pe ici-colea.

De aici putem pricepe pentru ce jertfește cu milioanele regimul nostru în toată țara pentru Thalia maghiară, din an în an va jertfi și mai mult, căci prin teatru pot fanatisă masele poporului pentru afaceri naționale.

Depărtându-se M. Millo cu societatea sa din Cluj, noi studenții ne-am dus pe vacanțiune fiecare la părinții sei, căci au fost dat vacanțele. Abiá am așteptat să vină toamna, ne-am și apucat de lucru. Ce repertoar am avut în 1870, am arătat mai sus.

Îndată s'a simțit în rolurile fiecăruia efectele școlii lui Millo. Unii dintre noi așa de esact imitau

pe actorii români, de se uimiau toți privitorii cu ocaziunea reprezentațiunilor noastre, ce le aveam în toată luna cel puțin odată. Cu deosebire a escelat Vasiliu Filip în rolul lui „Moise“, evreul din „Lipitorile satelor“ și în „Paracliserul“, apoi Ioan Baciu în rolul greului „Kir Jani Ardelas“, Andreiu Centea în „Vântură țeară“, Maria Centea în rolul „Catrina“ etc.

Rolurile le-am fost învățat foarte bine. Fiecare dintre noi eră în stare să reciteze toate piesele din repertoarul sus amintit și destul de bogat, căci 8—10 reprezentațiuni eram în stare să aranjăm fără de a repeți careva bucată. Aveam friserul nostru, care ne mască și ne pregătiă perucile, și dela care Ioan Baciu așa a fost învățat de bine, de în provincie dânsul înlocuia pe friserul. Suflerul eră Vasiliu Micle, avea destul de mic rol, căci numai la aceea trebuia să grijească, ca să nu sară careva dintr'un act într'altul din nebăgare de seamă. Altcum noi așa de siguri eram în rolurile noastre, de începeam reprezentațiunea de multe cri fără de a observă, că suflerul nu e la locul seu, ci conversă în public, din care cauză de multe ori eră silit să se bage pe sub bină la locul seu, ca să nu fie luat la respundere. Știind noi fiecare toate rolurile din piese, eră ușor să ne substituim unul pe altul în caz de împedecare. Cu toate acestea în provincie așa au fost împărțite rolurile din piesele, de cari imi aduc aminte, precum urmează aci:

I. „Nunta țărănească“, comedie într'un act. Alecsescu Leonescu, Vasiliu Ghețe; Chir Gaitanis Loghioțatos, Vasiliu Filip; Moș Trohin, Păcală, fruntaș, Andreiu Centea; Ilenuța, fata lui, Maria Centea; Frunză, pușcaș, V. Podoabă; Un vornicel de nuntă, I. Găvrus; Un priveghitor I. Găvrus; Țăran, țărance.

II. „Lipitorile satelor“, comedie în 5 acte. Kir Jani Ardelas, arândașul moșiei Haramul, I. Baciu; Jupânul Moise, orândarul satului, V. Filip; Vântură țeară, răzeș, A. Centea; Ion teslarul, răzeș, I. Găvrus; Catrina, soția lui, dșoara Maria Centea; Nițu copilul Catrinei, Vasile Podoabă; Gavril Sârbu, argat, G. Alecsandrescu; Mărtin, pădurar, Vasile Ghețe; Jupâneasa Rucsanda * * * Măriuca, orfană, dșoara Margareta Alecsandrescu; Suprefectul * * * Un gendarm * * * George, țaran * * * Țărani, lăutari, gendarmi. * *

III. „Soldatul român“, comedie în 2 acte. Iosif Smicea, soldat, V. Podoabă; Rămurea, soldat, G. Alecsandrescu.

IV. „Baba Hârca“, operetă în 2 acte. Baba Hârca, Ioan Baciu; Chiosa, G. Alecsandrescu; Gângu, V. Filip; Boierul, V. Podoabă.

V. „Muza dela Burdujeni“, farsă într'un act. Cucoana Caliopi Busuioc, dșoara Marg. Alecsandrescu; Șat. Trohin, vameș și amor, de Cucoana Caliopi And. Centea; Baron Flaimuc, Signor Turlupim, Chir Lacherdopolos, de George Alecsandrescu; Stănică, băiat de țaran, Sluga la Cocoana Caliopi, de Ioan Găvrus.

VI. „Cuiul lui Pepelea“, comedie într'un act. Arvinte, Vasiliu Filip; Pepelea, Ioan Baciu.

VII. „Paracliserul“. Florin, tinăr țaran, George Alecsandrescu; Florica, tinără țărancă, dșoara Marg. Alecsandrescu; Colivescu, paracliser, Vasile Filip.

VIII. „Millo Director sau Mania posturilor“, comedie. Millo, director al teatrului național, Ioan Baciu; Nenea Naie Andreiu, Centea; Lucșița, soția lui Naie, Marg. Alecsandrescu; Lina, fica lor, Maria Centea;

Tachi, Vasile Podoabă; Serviescu, G. Alecsandrescu; Ciupiciu, Vasile Filip; Ion, servul lui Naie, I. Găvruş.

IX. „Balul mortului“. Iorgu, V. Podoabă; Cuconu Ienache Danican, And. Centea; Gheciu, V. Filip.

X. „Păcurarul din Ardeal“, cântonetă de Iosif Vulcan. Predată de I. Baciuc.

XI. „Chera Nastasia“, cântonetă de V. Alecsandrescu. Predată de dşoara Margareta Alecsandrescu.

(Finea va urmă).

Vasiliu Podoabă.

Rugăciunea de sară.

I.

Se scaldă apusul în flacări de aur;
În tranşele 'noată ca-o pată de sânge
Făleţul craiu soarele 'n grea agonie:
Văpaia-i se luptă cu moartea... se stânge...

În ultima-i rază se 'nvârt, ba se zburdă
Țințarii: gonîți de umbră la soare;
O grea năbuşeală apasă hotarul:
S'apropie-amurgul pe aripi uşoare...

Pe-un arbor se ceartă o mie de vrabii
Și-i numai viață frunzișul și jurul...
Pe plopi și pe carpini se frânge 'nfocată
Lumina ce-aprinde cerimea și-azurul...

Prin ramuri s'aude cum șueră 'n lete
Copilul naturei: zefirul de sară,
Și iarba pălită se plânge de sete:
Se uscă sermana în soartea-i amară...

II.

În zarea de sară departe pe lamuri —
Pe-un petec de glie cernită s'arată
O inimă frântă: ființă trudită...
Un suflet ce-și plânge nădejdea 'ngropată...

Pe fața-i se 'nșiră sudoarea 'n mărgele,
În inimă-i plânge durerea și dorul...
— E prea lung suspinul, ce-i spintecă peptul,
Dar tace și-și ară în pace ogorul...

În patima-adâncă din ochii lui palizi
Cu vaere veșnice-un neam se resfrânge...
Un neam fără țară... cu inima 'n lacrimi:
Copil fără mamă, ce veșnic tot plânge...

Plugşorul rescoală cu 'nctul pământul...
E 'n brazda a opta... — Un ton de aramă
Se 'nalță în aer din turn din departe...
Se pare c'-un inger cântarea-și destramă...

Și sunetul dulce cu sfântă mireasmă
Se 'ngână cu-amurgul cu vântul de sară...
Pătrunde în inimă — stoarce credință
Din suflet — nu lasă nădejdea să moară...

Și plugul se oprește... o, ochii cei palizi
Se umplu de lacrimi... puterea slăbește...
Un suflet se frânge... și-o voce necată
Își geme o rugă, o tristă poveste:

III.

„Doamne-s mort de jumătate și abia mai simt viața...
„Tu-mi vezi sufletul și-adâncul... toate ți-s văzute ție...
„Vezi, te uită, că acasă-mi plâng de foame cinci
[odrazle
„Și mă trec de milă, Doamne, când îi văd în sărăcie...

„N'am vr-un suflet să se 'ndure; am ramas ca cucul
[singur,
„Am și eu ogor: o palmă; — când dă roade, când
[mă lasă,
„Și muncesc cu drag într'ânsul, că-i pământ de moș
[de tată...
„Dar — e prea grea sărăcia, unde-i gloată multă 'n
[casă!...

„Am avut moșii bogate și ogor să nu-l diochi...
„Dar l-a îndrăgît duşmanul — l-a răpit fără drept, fără
[mi!ă...
„Plâng strămoșii în morminte: văd și ei, că stră-
[nepoții,
„S'au ales din munți de aur... cu dureri: cu o movilă...

„Vai de traiul meu amar: eu-s nepotul cel din
[lacrimi
„Nu mă pot de strin nici plânge 'n limba dulce-a
[maicii mele...
— „Spune-mi, Doamne, de-i mai bine să trăești o
[viață-amară,
„Ori s'adormi pentru vecie: să te scapi de greu și
[rele?!]

„Eu cu lacrimi ud ogorul... mânc mâncare neșărată...
„Mi-e amară biata pâne — și n'am zi de sărbătoare...
— „Rău e, Doamne, când duşmanul te 'ncunjoară, te
[mpresoară,
„Da-i mai rău, ca toate astea, când stă 'n pândă să
[te-omoare...

„Prin șindrar îmi plouă 'n casă... în odor resare
[iarbă...
„...Inima-mi mi-se despică... nu mai știe ce să spună...
— „Dară toate le-aș petrece, numai voia nu mi-o iee,
„Să-mi cresc copilașii 'n limba și în legea mea stră-
[bună!...

„Căci mi-e dragă legea maicii, dar și limba strămo-
[șească.
— „Jur, că, până-mi ține brațul, nu mi-o ia: prin
[trup să-mi treacă!
— „Singură credința 'n suflet mi-a ramas neatinsă
[încă —
„Nici nu 'ncerce, nu să sfarme — nu i-o dau, în
[dar se freacă!...

„Să-l ferească sfântul inger, ce-i veghiază căpătâiul,
„Să nu 'ncerce cu ispite: de credință-mi să m'abată,
„Ori, ce zic... ferește Doamne — să mi-o iee 'n pri-
[gonire,

„Căci îl prind în braț cu furie și îl dau în iad de-
[odată!

„Sfinte Doamne... Tatăl nostru... Tu trimite-un craiu
[puternic,

„Care 'nfrică chiar și munții... și-i preface în ruine;
„Să ni recâștige iarăși: munții d'aur și moșia...

„Să-mi apere și limba 'n care Te mărim pre Tine!...

IV.

E trist orizontul... roșeața se trage
În locu-i se 'ntinde un nour albastru.

Și plugul se mișcă... smerit îl urmează
Eroul din rugă, — dar pasu-i e 'n silă...
Pe brazdele arse din față-i curg perle...
— Sermanul — îi plânge pământul de milă.

Se 'ntunecă zarea... se 'nfășură 'n ceață;
Pe câmp, pe hotare și 'n fund de pădure
Se joacă amurgul cu freamătul moale
Și 'ncepe să zboare pe aripe sure...

— E rece... și-i sară — nu-i nime 'n livadă;
Pe-o strimță potecă: tot doine resună:
Flăcăi, ba și fete cu greble pe umăr
Iși varsă tot dorul pe limba străbună...

Bărbat și femeie spre sat se re'ntoarnă,
Se 'ntrec băiețandrii în fugă spre casă,
Pe drumul de țară: un car cu fânațe
În vârful un gazdă pe gânduri se lasă...

Din dos de poiană se 'ngână talanga
Cu zbiarăt de oaie și muget de vacă...
Văcarul plesnește din sbiciu-i și trece
A fală — pe spate cu traistă săracă...

Se 'ndoaie arinul cu frunza în apă,
Iar farmecul sării aleargă să fure
Artistul, ce plânge cu harfa în mână...
— Se pierde poetul în ochii de mure...

V.

E muță și vrabia și toiul din arbori,
Cerimea sclipește în mândru-i tesaur:
Zimbește 'ntre stele luceafărul sării
Și falnic își tremură tortul de aur...

În sat amurțește și zgomot și șopot...
E noapte tăcută... nu umblă nici moara.
Din munți dinspre stână resună o jale,
Un fluer — adoarme ciobanul mioara...

Pe vânățul bolții: mi iarde de stele
Clipesc somnoroase din ochii albaștrii...
Din vârful dumbrăvii s'arădică luna
Crăiasa bălae și trece 'ntre astrii...

În noaptea adâncă se plânge o buhă...
În golul chaotic: un urlat de câne

Resună feeric — trânteste echouri
Lovite de codrii — resfrânte de stâne...

Și iarăș tăcere... adâncă tăcere...
Visează tot satul sub bolta 'nstelată...
Un vânt nebunatic se-izbește de geamuri
Și-și suflă prin ramuri mânia sa toată.

În goana nebună suflă de pe-o casă
Din dos de clopotniță — veche ca vremea,
O seamă de șindre 'n odorul ei liber.
Sermana colibă... seracă aievea!...

Abiá-și ține forma: o rază verzie
Din geamul ei galbăn, adânc în părete
Te mai dumerește; ți-aduce aminte,
Că 'ntrânsa-i viață: tângire în lete...

Dar oricât de tristă-i — ea 'n noaptea de-acuma
Ascunde în sine o 'ntreagă comoră:
Cu raiul în brațe se leagănă 'n visuri
Truditul nost suflet din ruga de-asaia...

O mică chilie: în dos pe pârâte
E Precista Maică; de-asupra 'n candilă
O flacăra pală, ce trage să moară...
În juru-i se 'nhoa bă toți sfinții a milă...

Pe buza trudită din ruga de-asaia
Se perde în taină un zimbet cucernic;
Pleoapele 'nchise — închid bucurie:
Se 'mpreună visul cu doru-i puternic.

Craiu: Roșu își duce legioanele 'n luptă
Să apere dreptul, săracul și-orfanul...
...Bălauri nepraznici, ce suflă vâpaie,
Iși pun toți puterea și... cade dușmanul...

Din zarea cernită vin: oaste de oaste,
Viteji fără numer cu strigă-te 'n gară:
„Trăiască dreptatea, trăiască, trăiască!
Dreptate căutăm noi — nu pismă și ură!“

În mijloc de arme apare-un craiu mare
„Făt mândru“ cu spadă măreață în mână,
Călare pe murgul: făciune de negru...
— Cu zale de aur mereu tot înfrână...

De-astânga-i Ileana cu plete de aur
Pe mînzul ca spuma cu coama de lapte...
E mândra crăiasă: în neam ea e mamă,
Părtașă în bine, durere și 'n fapte!...

Din dos sună bucium... pe zmei vin călare
În hadă grozavă: eroi fără nume,
Ce-au frânt nedreptatea — se dau pe cântate...
...Vioara vestește triumful pe strune...

VI.

Și sufletul nostru... suride cu dulce
...El vede 'ngropată viața nedreaptă...

— Dar când fericirea-i părea împlinită...
— Un vaer de bolnav — copilul-l deșteaptă...

In clipa trezirii... se simte 'n prăpastie...
...Incepe durerea... și soarta amară
li roade la suflet; — de-acuma iar poate
Din nou să se roage, ca 'n ruga de-asară!

1906.

Ioan Roșiu.

Două femei.*)

De Stefan Bârsony.

— Traducere autorizată. —

I.

Fetele cari astăzi cercetează balurile, au fost copile
in leagăn, când s'a întâmplat aceasta.

Cineva, cu pași grăbiți a trecut pe lângă mine.
N'aș fi observat aceasta, dacă atunci când a fost în
apropiere de mine, aerul nu s'ar fi umplut de un
dulce miros de viorele, ca și când aș fi fost într'o
frumoasă poiană, unde din toate părțile îmi zimbesc
aceste frumoase floricele.

Întâmplarea a făcut ca drumul nostru să fie u-
nul și același, Mi s'a părut, că necunoscuta creatură
e grăbită și astfel a trebuit să-mi iușesc versul, ca să
n'o pierd din vedere. N'am gândit la nici o aventură,
dar foarte mult iubesc mirosul de viorele.

Eram de acea etate, când cu tot dreptul se
poate zice despre cineva, că e mai mult băiat de cât
tinăr. Un băiat, a cărui inimă încă nu e atinsă de
vițiu, și care e mai mult naiv, bar' chiar fricos, dar
cărui exteriorul îi dă înfățișare de bărbat. Aceasta e
acea curioasă etate, plină de dorințe și speranțe, când
în lumea fantaziei noastre, nimic nu ne pare imposi-
bil, în realitate însă suntem atât de timizi, ca și când
n'am avea grai, am fi muți. Ne lipsește experiența; ari-
pile noastre încă nu sunt dezvoltate, simțim că am
ști zbură, dar n'avem curaj.

Viața omului e atât de bizară; nici odată nu sun-
tem siguri, că bine e ce facem; inima noastră, de și
e plină de diferite presimțiri, de o femeie numai cu
respect stângaci ne apropiem. De vre-un scop înainte
chibzuit, nici vorbă nu poate să fie, — în această
eră, atât de sublimă.

Picioarele creaturei abia atingeau pământul; toate
mișcărilor ei alunecau înainte, ca și când ar zbură —
dar fără să aibă aripi. Capul îi eră învăluit într'o
ușoară mărmă neagră, care îi ascundea fața. Dacă
tală ei nu eră așa de gingașe, ziceam că e o servi-
toare, ce grăbește acasă, ca să nu fie muștrată pen-
tru că a întârziat.

Am ajuns pe malul Dunărei, la bariera vamală.
Aici eu trebuia să apuc altă cale, să mă despart de
mirosul de viorele; dar n'am putut să fac aceasta, ci
involuntar am mers în urma necunoscutei creaturi.

Numai când m'am oprit pe cea dintâi treaptă

*) Autorul acestei novele e un cunoscut scriitor maghiar.

A. T.

de peatră a fluviului, am priceput că ce ciudată întâm-
plare e la mijloc. Indată mi-a căzut vâlul de pe ochi,
viorelele nu mă interesau mai mult, ci frământat de
frică, m'am întrebat, că ce voește să facă aici aceasta
femeie?

Intr'o clipă am simțit, că ceva neobiceiuit mi-se
întâmplă. Poate că Provedința m'a adus aici... Am
văzut cum femeia, mai mult în fugă a coborât trep-
tele... Inima mi-s'a strâns de durere... M'am repezit
în urma necunoscutei și îndată am ajuns-o. Eram
foarte nedumerit.

— Ce vrei să faci aici? tremurând am între-
bat-o, apoi i-am apucat brațul ca să nu coboară cea
de pe urmă treaptă.

A urmat o chinuitoare tăcere de o clipă.

Femeia cu groază ș-a întors privirea; lumina fe-
linarului se jucă pe fața ei, iar de pe cap i-a căzut
mărâma. Numai atunci i-am putut vedea trăsurile fe-
ței. Fața ei eră palidă, dar interesantă; ochii mari
fulgerători, părul castaniu, buzele descolorate — de
furia ce o stăpâniă.

— Cine ești dta? a zis ea uitându-se la mine.
Apoi ș-a smuls brațul din mâna mea.

Gândesc că în aceasta clipă, am trecut acel ho-
tar, ce desparte pe ușuraticul băiat de tinărul cu aer
de bărbat. Cu voce, ce nu suferia contradicere, am
răspuns:

— Eu sunt un cineva, care te scapă de moarte.

Ea cu mânie și amărăciune a ris, apoi a zis:

— Te supără pe dta durerea altuia?

— Deci recunoști că ai voit să te sinucizi?

— De loc nu te privește. Lasă-mă în pace, căci
strig ajutor!...

A vorbit cu întreruperi, cu foc, dar n'a avut tă-
rie să mă privească în ochi. Odată însă, din întâm-
plare ș-a lăsat privirea la mine.

A fost ceva în înfățișarea mea, ce a liniștit-o.
Poate că etatea mea, deși ea nu avea mai mult de
douăzeci primăveri; sau poate a observat emoțiunea
ce mă stăpâniă.

— Vai, se poate să aibi neplăceri din cauza mea...

Aceste cuvinte m'au atins neplăcut. Deci eu în-
tr'adevăr sunt băiat, că femeia aceasta astfel vor-
bește cu mine?

— Nu-mi pasă de nimic, am zis cu tărie eu.

La aceste cuvinte, femeia ș-a lăsat ochii asupra
mea, acei ochi atât de visători, și așa m'a privit, cum
altă femeie n'am văzut să privească. Am fost con-
vins că mânia ei a dispărut. Numai ochii îi vorbeau,
— dar, atunci n'am priceput tainica lor vorbire, căci
n'am știut să cetesc în ochii femeilor. Un singur cu-
vânt a șoptit: //

— Pentru-ce?!...

— Pentru că nu e iertat să mori; dta trebuie să
trăiești.

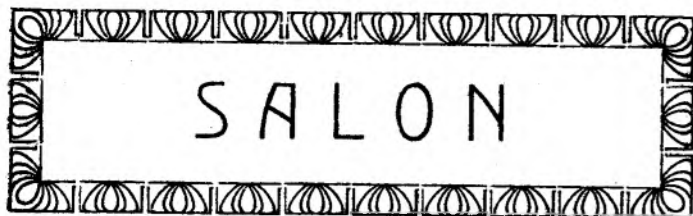
— De unde știi și din ce deduci aceasta?

— Tinerețea și privirea dtale îmi spun. Să mer-
gem de aici, căci acest loc nu e pentru noi.

Poate că am vorbit din vre-un roman ce am
cetit, căci eu niciodată n'aș fi știut să aflu astfel de
cuvinte. Sau poate că acea tărie de bărbat, ce am
simțit, că cu putere s'a născut în pieptul meu, a fă-
cut să-mi zăpăcească gândul, că sunt singur cu o
femeie, în timp de noapte.

(Va urmă).

Alex. Tințariu.

ACADEMIA ROMÂNĂ.

No. III. 538.

București, 1906 Noemvrie 13.

Scumpe Doamne Coleg,

Am deosebita plăcere a Vă aduce la cunoștință că Maiestatea Sa Regele, în urma propunerii făcute de subscrisul, a binevoit a Vă conferi Medalia jubilară, ca o amintire a glorioasei domnii de 40 ani.

Trimițându-Vă brevetul și medalia, Vă rog să primiți, Scumpe Doamne Coleg, încredințarea distinselor mele considerațiuni.

Președintele

I. Kalinderu.

Domniei Sale

Domnului Vulcan Iosif,

Membru al Academiei Române.

Neamul Românesc.

Puncte de vedere III.

Cine nu cunoaște revista, în forma de caet, așa de imitată, cu vânjosul româno-sas, și cu ornamentica-i curată românească, pe copertă — ce poartă acest nume? Cu toții o cunoaștem, cetățeni liberi, ne-liberi și slabi ai României, — trebuie să o cunoască mai cu seamă otreii, ciocoi, și pungașii de elită. O cunosc și o cunoaștem, nu fiindcă ar înregistra-o cu deosebire, cu cuvenită grijă colegele ei, unele și tovarășe, ci fiindcă se înregistrează ea însăși, prinde atenția, se împune.

Acestei reviste vreau să-i fac cunoscută, excepțional, înainte de-a muri, încercând a-i lămurii rostul.

Acuma, când iarăș se agită cu oarecare putere (mai mult doctrinară) chestia unității noastre culturale, când se fac planuri peste planuri pentru îndeplinirea ei, când se poate ceti chiar un apel pentru înființarea unui „organ“ unitar de publicitate, ziar, așa cred — acum e nimerit momentul să vorbim despre acea revistă, care *de fapt*, lucrează deja de-abinele pe calea ce unora va fi părând nebătută. »Neamul Românesc« a respuns aceluși apel încă înainte de-a fi fost el ieșit la lumina unui gând. Nici că putea să întârzie până acum, organul unitar de publicitate, ce este N. R. Eră de tot firesc, ca după Luceafărul, unde se făcea *beletristică* „unitară“, să vie un ziar oarecare, să-i zicem N. R. unde să se facă politică unitară, în senz social cultural. Se înțelege, până la marginile posibilității, a realității, cu progresie. Așa dintr'odată, nu se putea să se închege unitatea desăvâr-

șită. Trebuia mai nainte unitate în cunoștinți, în informații, și numai pe urmă se putea unitate și în voințe, în interprinderi, în hotărâri.

Cum însă directorul acestei reviste, nu-și tipări cu litere groase, pe o coloană măcar, în partea ce se chiamă program, gândul său, îndeplinit cu fapta — multă lume par'că e nedumerită, și nerecunoscătoare a rostului ce urmărește N. R. Pe când, ales în ce ne privește pe noi, meritul și dreptul la răspândire al N. R. consisic în mare parte tocma în faptul, ori dacă vreți așa, în programul lui, nou și înțelegător pentru timpurile cari nu se mai mulțumesc cu publicistica de cofărite din cutare și cutare târgușor. Asta, mai vartos în ce privește presa din România. Căci la dreptul vorbind, de ce nu se cetesc la noi gazetele din Regat? Fiindcă nu găsim în ele decât întâmplări și scandaluri, din mahaalu orașului ori a politicei — în sfârșit tot numai mahala. Probleme, chestii de importanță generală, lămuriri pătrunzătoare, discuții serioase despre toate manifestările de viață a unui neam, înzădar le-am fi căutat — la mahala. Apoi, când eră vorba de noi, chiar! Să tăcem: uneori e bine să ascundem neștiința și reutatea. — Iarăș, de ce nu ceteste Regatul ziarele noastre, fără îndoială de folos pentru ei? Cea mai simplă explicație: trebuie să fie și în asta francezii, cari sunt vestiți de ignoranța lor pentru tot ce nu se cuprinde sub careva formă a neamului lor.

Așa s'a ajuns, că tocmai ziaristica cu menirea ei primitivă de-a închege din toate în cunoștință, în vederi și în simțiri — tocmai ea sluji mai păcătoș acest ideal. S'a ajuns de presa României, de peste și dintre hotare, se desprețuie, ori se ignoră. Un rol, dealmintrea, care în contactul real, se schimbă, ceea ce nu înseamnă, însă, nici cât de puțin bine.

Față de așa păgubitoare anarhie, vin întâi cărțile de călătorie, ce contribuie hotărător la schimbarea de „păreri“ (adineauri spuse de ce fel), cărți scrise de cel ce încurând se simți îndennat fatal, a scoate și o revistă-ziar, publicația politică N. R. cu acelaș scop: a primi informații reale și sincere unii despre alții, a ni-le reformă „părerile“, a ne ști care ce suntem și cât suntem — ce-i asta decât unitate *spirituală*. Să nu fiu învinuit cu sfătoșire, dar trebuie să facem deosebirea între unitate spirituală și culturală. Cea dintâi se ajunge mai ușor, și mai de grabă.

Și putem constată cu îndestulare, că N. R. muncește cu rod pentru izbândirea scopului său — nizuic poate înconștient. Chestiile particulare ale României, ce se tratează și cum se tratează acolo, ne interesează, ne pasionează și pe noi. Lozincele cu cari și pentru cari se dă lupta, sunt aceleași ori asemenea cu ale noastre. Cronicile, în cari, s'a înțeles foarte bine, că tocmai din punctul de vedere al unității, nu pot încăpea așa numitele știri ale zilei — spun lucruri ce lămuresc, ce ne întregesc cunoștințele, și ce, mai presus de toate, ni-l destăinse alevărul. Cele ce se referesc la noi, și la alți frați tot înafară de hotarele politice și culturale, sunt drepte, în ce ne privește pe noi, și ezacte, în ce privește pe cetitorii din Regat. Lipsește doar să mai fie și destule.

Firește, atâta ispravă, se datorește în rândul întâi individualității directorului ei, Nicolae Iorga pe nume. (Căci dacă e adevărat că timpurile fac pe oameni, tot așa de adevărat este, că fără de oamen

mari, nici timpurile nu prea devin mari...) O individualitate, care — luată în mână oricare numer — își imprimă peceta nu numai asupra credințelor, ci și asupra expresiei, celor ce-l ascultă. Mai socotiți cât e de popular și de iubit, ales de cei mai tineri, spiritul combativ cu abateri în patimă, mărturisirea îndrăzneală a adevărului, iubirea oarbă a umanității naționalizate, veșnicul gând la întregul unui neam, în dorințele tale — și vom afla mijloacele cele mai potrivite, cele mai făgăduitoare de biruință, ce s'au mai putut dărui unei individualități stăpânite de marele gând al unității, va să zică a trăinicie și a desăvârșirii noastre culturale.

Dacă are vre-un merit și rost »*Neamul Românesc*«, e desigur cel arătat. Și poate e bine, că s'a accentuat asta, aci și acum.

S. Dan.

TEATRU ȘI MUZICĂ

Dșoara Agata Bârsescu iarăș a debutat în Teatrul Național din București. Debutul, în noiembrie, a ținut două săptămâni. Artista s'a prezentat în cinci piese: *Messalina*, *Magda*, *Medea*, *Safo* și *Hero*, și *Leandru*. Toate piesele s'au jucat de două ori. În prima seară lume multă, care a făcut artistei ovațiuni. — Din București a început o serie de reprezentații în provincie. Locul prim Craiova. — În ianuarie iarăș va juca de câteva ori la București. Apoi va plecă în străinătate.

Debutul dlui Z. Bârsan și al trupei sale în septă-mănila trecute; prin mai multe orașe din Transilvania, ca producțiune artistică, a reușit bine, fiind mult aplaudat, dimpreună cu dșoara *Olimpia Brașoveanu*. Dar succesul material, precum ne scrie un condeiu competent, nu este la gradul ca tinerul artist să poată plecă în Italia în trupa lui *Novelli*. Suprasolvirile curg încet, iar din vinitul reprezentațiilor nu se poate aduna suma necesară. Rețeaua publicului însă nu descurăgiază pe tinerii debutanți, cari pretotindeni joacă îngrijit și lasă frumoase impresii pe unde trec. La Blaj au avut succes admirabil. „Vă mărturisesc sincer, ne scrie acelaș condeiu, că regret mult că societatea rămâne așa de străină la osteneala și la multele nopți nedormite. Am însă credința, că va veni vremea să se vadă, că dl Bârsan face bine, ceea ce face“. — Zilele aceste, la 1, 2 și 4 decembrie, zeloasa trupă a debutat și va debută în Oravița-montană.

Serată declamatorică-muzicală în Oradea-mare. La 22 nov. n. reuniunea de cântări „*Hilaria*“ din Oradea-mare a aranjat o serată declamatorică-muzicală cu următorul program: „*Imnul studenților*“ cor. bărb. de A. Wachmann. 2. „*Ouverture de l'opera Entführung a. d. Serail*“ de W. A. Mozart, duet executat pe violină de dnii *Eugen Pescariu* și *Sever Papp*. 3. „*Fragment din Satira III*“. poezie de Mih. Eminescu declamată de dl *Victor Ciurdariu*. 4. a) „*Cântul mărinariilor*“ cor. bărb. de T. cav. de *Flondor*, b) „*Serenadă*“ cor. bărb. de G. Dima. 5. „*Airs populaires roumains par Louis Wiest*“ exec. pe violină de dl *Vasiliu Olariu* cu acomp. de pian de dșoara *Nora Kiss*. 6. „*La părau*“

poezie de G. Coșbuc, declamată de dșoara *Veturia Blaga*. 5. „*Pui de lei*“ cor. bărb. de I. Vidu. Corul s'a produs bine. Violiniști au dovedit talente muzicale. Acompaniamentul la pian al dșoarei *Nora Kiss* ne-a încredințat că dsa este o pianistă excelentă. Declamațiunile au fost bune. Dșoara *Veturia Blaga* ne-a convins despre experiența dsale în obiceiurile și mișcările poporului nostru dela țară. Serata a fost foarte slab cercetată, cu toate că merită o atențiune mai mare din partea publicului nostru, atât din loc, cât și din jur. După serată a urmat dans.

Petrecere poporală în Sighișoara. Tinerimea țerănească română din Sighișoara a aranjat la 25 noiembrie n. o petrecere, care în adevăr a fost poporală, căci clasa inteligenței n'a prea luat parte. După o declamație introdusătoare, predată de inv. *Muntean*, copilașii și fetițele de școală sub conducerea învățătorului *Emil Reit* au predat cu mare haz „*Nunta lui Pârjol*“, apoi învățătorul E. Reit monologul „*Niță Pânjeni*“. În fine tinerima plugară, cu vre-o cinci surate tot din popor, au jucat comedia „*Sărăcie lucie*“ de *Iosif Vulcan*, cu succes deplin. „*Meritul reușitei depline a acestei bucăți*, scrie dl *Alexandru Jebelean* în „*Gazeta Transilvaniei*“, se cuvine cu deplină dreptate dlui *Mihai Șeieșan*, student la școala săsească din loc și dragălașei ei soră — elevă la școala de repetiție. — *Elena Șeieșan*, care în rolul de țigancă vrăjitoare, prin imitația naturală a țigancei cărturărese, a secerat aplauze generale. O perfectă artistă, ar putea deveni, dacă s'ar dedica acestei carieri“.

Concert în Blaj. Societatea de lectură *Inocențiu Micu Clain*, cu concursul inteligenței din Blaj, sub conducerea dlui profesor *Iacob Mureșanu*, a dat joi la 22 noiembrie n. concert în sala de gimnastică, la care a debutat corul mixt și cel de teologie. S'a executat pe pian cu 4 mâni uvertura „*Ștefan cel Mare*“ de I. Mureșianu; corul mixt a cântat „*Allegro și Sustenute*“ din balada „*Erculean*“ tot de I. Mureșianu; declamare; corul teolog a produs „*Pribeagul*“ de *Flechtenmacher-Popovici*; corurile mixte au cântat „*Dorul*“ și „*Aurit-aur*“ de I. Mureșianu; declamare; corul teologilor a executat „*Înzădar alerg pământul*“ de G. Dima, „*Cucule cu peană galbnă*“ și „*Toarce leleo*“ de T. Popovici; în fine „*Potpuriu*“ cor mixt cu soli de I. Mureșianu.

Meseriașii români din Budapesta au aranjat la 24 noiembrie n. concert și teatru în sala *Plasticon*, în folosul reuniunii „*Meseriașilor români*“ din Budapesta. Președinte dl *Ion I. Crăciunel* oficiant sup. de poștă. Programa s'a compus din coruri bărbătești ale meseriașilor, conduse de dl *Cornel Jurca* absolvent de teologie; cuplet, declamațiune. În fine s'a jucat „*La turnul Măgurele*“ piesă teatrală de V. Alecsandri. După concert a urmat dans.

Numerul viitor al „Familiei“ va apărea la 3/16 decembre.

Proprietar, redactor respunzător și editor:
IOSIF VULCAN (Str. Áldás nr. 14 296, b).

„SILVANIA“

INSTITUT DE CREDIT ȘI ECONOMII SOCIETATE PE ACȚII ÎN ȘIMLEU.

PUBLICAȚIUNE.

Institutul „Silvania“ în adunarea sa generală-extraordinară ținută la 18 Octombrie 1906 a hotărât a-și ridica capitalul social dela cor. 300,000, la cor. 600,000. În acest scop a autorizat direcțiunea să deschidă subscrierea pentru 3000 acțiuni à 100 coroane valoare nominală.

Pe baza acestei autorizațiuni primite dela adunarea generală estra-ordinară și având în vedere hotărârile aceleia, oferim acționarilor vechi spre cumpărare 3000 acțiuni noue în valoare nominală de cor. 100 pe lângă următoarele condițiuni:

1. Fiecare acționar vechiu are drept, ca din noua emisiune să opteze și să subscrie atâtea acții, câte poșede din emisiunile de mai înainte.

2. Pentru acționarii vechi prețul unei acții noue optate, conform p. 1. se ficsează în 100 coroane și 6 coroane spese.

3. Terminul de optare și subscriere se ficsează dela 1 novembre până la 10 decembre st. n. 1906. inclusive, cu acea restricțiune, ca toți acei acționari vechi, cari până la acel termin n'au participat la subscriere, *neconșionat își pierd dreptul de prioritate și favorul (p. 2) la subscrierea de acții din aceasta emisiune nouă.*

De odată cu dechiarațiunea de subscriere acționarii, sub urmările pierderii dreptului de optiune, sunt datori să depună la institut acțiunile lor vechi pentru cari optează la subscriere nouă și până la 10 decembre st. n. 1906 să plătească la cassa institutului 6 coroane spese și 10 coroane ca prima rată din prețul de emisiune.

4. Ratele următoare vor fi a se plăti, după fiecare acție

câte 10 coroane până la 10. Ianuarie 1907.	câte 10 coroane până la 10. Iunie	1907
„ 10 „ „ 10. Februarie „	„ 10 „ „ 10. Iulie	„
„ 10 „ „ 10. Martie „	„ 10 „ „ 10. August	„
„ 10 „ „ 10. Aprilie „	„ 10 „ „ 10. Septembrie	„
„ 10 „ „ 10. Maiu „		

Fiecare acționar are drept însă a plăti mai multe sau toate ratele înainte de terminii ficșați.

5. Pentru ratele de acțiuni, cari nu s'au numerat la termin, se solvesc 8% interese de întârziere. Acționarii, cari n'au numerat la termini vre-una rată, se provoacă direct prin poștă la solvire, ce dacă în 30 zile dela espedarea provocărilor n'ar urmă, dreptul de acționar pentru acele acțiuni se dechiară perdat, sumele deja solvite trec în fondul de rezervă al Societății. Acțiunile lor se anulează și sub aciași numeri se esmit alte acțiuni. Anularea se publică în ziarele desemnate pentru publicările institutului.

6. Acțiunile noue vor participa la toate beneficiile și se vor bucura de toate drepturile, ce posed acționarii vechi, după plățirea tuturor ratelor, dar la nici un caz mai înainte de 1-a ianuarie 1908.

Dela plățirea ratelor până la acel (1 ianuarie 1908) termin, acționarii primesc 4¹/₂% interese, iar după ratele restante plătesc 8% interese de întârziere.

7.) Acțiunile neoptate de acționarii vechi se vând din mână liberă începând dela 10 decembrie a. c. până la altă dispozițiune, în preț à cor. 200 plus cor. 6 spese.

Direcțiunea, începând dela 10 decembrie a. c. primește subsemnări și pentru aceste acții fie din partea acționarilor vechi, peste numărul acțiilor din emisiunile anterioare, fie din partea altora. Aceste subscrieri de acții se vor lua în considerațiune în seria pre cum au sosit la institut subscrierile valabile, profitate de 6 coroane spese și 20 coroane prima rată după fiecare acție.

Ratele următoare vor fi a se plăti, după fiecare acție

câte 20 coroane până la 10. Ianuarie 1907.	câte 20 coroane până la 10. Iunie	1907.
„ 20 „ „ 10. Februarie „	„ 20 „ „ 10. Iulie	„
„ 20 „ „ 10. Martie „	„ 20 „ „ 10. August	„
„ 20 „ „ 10. Aprilie „	„ 20 „ „ 10. Septembrie	„
„ 20 „ „ 10. Maiu „		

Față de acești acționari noi, încă se vor aplica dispozițiunile din punctul 4, 5 și 6. din aceasta publicațiune.

Șimleu, în 18. Octombrie 1906.

Direcțiunea institutului de credit și economii

„Silvania“.